

“Erkek-devlet-aile” üçgeninde KADIN MÜCADELESİ

Aile çimentosu sağlamlaştırılmaya çalışılıyor

► Oya Açıan

Yükselen faşizm neden “aile”ye ihtiyaç duyar?

► Adalet Kaya

Demokratik bir aile mümkün mü?

► Ebru Günay

Cemaatler kısılacında kadın mücadelesi ve 6284

► Çiğdem Göksoy- Mimoza Kadın Derneği

Cinsiyetlendirilmiş şehir

► Buildings Cities- Çeviri

İÇİNDEKİLER

1 Aile çimentosu sağlamlaştırılmaya çalışılıyor
Oya Açıan

6 Yükselen faşizm neden “aile”ye ihtiyaç duyar?
Adalet Kaya

9 Demokratik bir aile mümkün mü?
Ebru Günay

12 Cemaatler kısıracında kadın mücadelesi ve 6284
Mimoza Kadın Derneğı (Çiğdem Göksoy)

16 Cinsiyetlendirilmiş şehir
Building Cities (Çeviri)

Aile çimentosu sağlamlaştırılmaya çalışılıyor

Oya Açıan-8 Haziran 2024

22 yıllık AKP iktidarı döneminde kindar ve dindar nesillerin üretiminin garantisinin ailede -ve eğitimde- görüldüğünün göstergesi “rapor” ya da “taslak” adı altında hazırlanan saldırı adımları oldu. “Ailenin bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar”, “boşanma olaylarının araştırılması” diyerek ve herbirini bir komisyona havale ederek- kadınlar ve çocuklar için kazanılmış, yasaya da giren hakların geri alınmaya çalışıldığını gördük. Ailenin güçlendirilmesi dedikleri, kadınların aileye daha sıkı bağlarla zincirlenmesidir

9. Yeni Yargı Paketi’ne, “ailenin önemi düşünüldüğünde” diyerek sıkıştırdıkları “kadınlar evlendikten sonra bekarlık soyadlarını tek başına kullanamayacak” ibaresi ve AKP’li Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın imzasıyla 15 Mayıs’ta Resmi Gazete’de yayınlanan şaşaalı başlığıyla “Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Plânı” hep kadınları koruyup kollamak istedikleri için, aileyi güçlendirmek istedikleri için, çocuklar travma yaşamassınlar... diyeymiş. Biz bu yavelere yabancı değiliz, öncesi de bir yana son 22 yılda bunlara talim etmemiz istendi.

Vazgeçmedikleri, vazgeçemeyecekleri bir hedef, onlar açısından hayat memat meselesi bir iş bu. Ölçüp biçiyor kadına yeni prangalar getiriyor, aileyi yeniden yeniden tanımlıyor, sadece bugün açısından değil gelecekte de “risk” yaratacak bütün boşlukları tıkamaya çalışıyorlar. Hayat memat meselesi, çünkü kapitalist sistemin en küçük çekirdeğinin çelikleştirilmesi, varlığının ve tıkr tıkr işleyişinin de garantisi niteliğinde.

Kadınların adeta değişmez yazgısı haline gelmiş taciz ve tecavüzler, evin duvarlarıyla çevrili mahremiyet alanına gizlenmeye çalışılan şiddet biçimleri kadınlar tarafından eskisi kadar sineye çekilmiyor; itirazdan öz savunma ve isyana kadar zahmetli bir yol yürünüyor. Bütün bunları görmezden gelmesi istenen polis ve yargı, siyasetin kendisine verdiği cezasızlık ödülünün hakkını vermekle yükümlü. Meşrutiyete gerek duymuyor fakat toplumsal kodlara oynamayı, onları her vesileyle kaşımayı ihmal etmeden ailenin temel dayanağı olarak nitelenen kadına yönelik suçlarda “hak etmiştir” şartlanmasını kışkırtarak kadına yönelik saldırıları olağanlaştırmaya çalışıyor.

Yasalar önünde eşitliği dahi fiilen ortadan kaldıran yeni baskı ve sömürü yasaları birbiri peşi sıra devreye sokuluyor. Bunun zemininde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumun en ücra köşelerine kadar yerleştirilmiş olması yatıyor. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri sırf bir kültürel devamlılığa işaret etmez, ekonomik-siyasi-kültürel-ideolojik bütünlük oluşturan bir sistem olarak iş görür. Toplumsal ilişki biçimleri kendinde şeyler değildir, herbiri bir üretim biçiminin belirlenmiş ve çatışmalı ilişkileri bağlamında var olur, hayatîyetlerini de ancak kendilerini yeniden üretebildikleri oranda koruyabilir.

Toplumsal cinsiyet demişken, şunların altını çizelim:

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller, öğrenilmiş davranış ve beklentilere işaret eder. Kız veya erkek olarak dünyaya gelen bebekler kültürel olarak yerleşmiş kalıplar temelinde şekillendirilerek kadınlık ve erkekliği öğrenirler. Yani temel toplumsal-kültürel ve ahlâki kodlar gibi toplumsal cinsiyet kodları da doğuştan getirilmez, sonradan enjekte edilir.

Toplumsal cinsiyet ideolojik-kültürel bir yapıdır, maddi pratikler sırasında yeniden üretilir ve bu pratiklerin sonuçlarını etkiler. Kültürler arasında ve zaman içindeki değişimlere karşın tüm dünyada toplumsal cinsiyet ilişkileri yaygın bir şekilde kadınlar ile erkekler arasında asimetriye neden olur. Üstelik bu sadece ezme-ezilme çerçevesinde ele alınabilecek bir darlıkta da değildir, kapsama alanı çok daha geniştir.

“Toplumsal cinsiyet” rolleri, kadın ve erkeğe dayatılan, adeta genetik kodlarına işlenen ezici bir handikaptır. Toplum, bütün temel alanları ve mekanizmalarıyla, yıllar içinde içselleştirilmesi sağlanan bu kalıplarla okumaya yönlendirilir. Sistemin sorunsuz işlemesi, kapitalizmin çekirdek üretim ve iktidar birimi olan ailenin verili iş bölümü

çerçevesinde en “elverişli” ve “işlevli” parçası olarak rolünü oynayabilmesi vazgeçilmez önemdedir; dolayısıyla önündeki bütün “engeller” bertaraf edilmelidir. Bu, kadının köleleştirilmesi ve hem erkeğe hem sisteme bağımlı hale getirilmesinin adıdır. Bütün sömürücü sistemler açısından ailenin temel işlevi burada düğümlenmektedir.

Erkeğin, devletin ailedeki egemen eli olarak kullanılması da yeni değil; dolayısıyla bireysel gibi gösterilmek istenen erkek şiddeti, bu egemenliğin toplumsal bir hizmetlisi olarak iş görüyor. Kadına yönelik erkek şiddeti bu nedenle politik ve tarihseldir. Farklı üretim ilişkilerinin belirttiği toplumsal ilişkilerde kadın erkek eşitsizliği biçim değiştirse de yakıcılığını ve keskinliğini koruyarak devam edegelmiştir. Gerek asimetrik kadın-erkek ilişkisi gerekse “kutsal” aile kurumu özel mülkiyet, sınıf ve devlet üçlüsünden bağımsız ele alınamaz. Adı üstünde, “kutsal” olana dokunulmaz, kol kırılır yen içinde kalır ama her şey onun “hale”lerini ve yaptırım gücünü korumak içindir.

Kutsallık atfedilen aileyi var etmek, bunu kadının varlığını, kimliğini ve geleceğini inkâr ederek yapmaktan başka yol da yoktur! Erkek işgücünü bir sonraki gün için hazır etmek, nesiller doğurmak, evdeki hayatı kolaylaştırmak onun sırtındadır. Bu asimetri, kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda geniş kadın kitlelerinin üretime akışıyla daha da derinleşir. İş öyle bir noktaya varır ki, kadınların nispi özgürleşmesiyle aile eski aile olmaktan çıkar. Erkekler eski konfor alanlarını kaybetmeye başlar. Aile iplik iplik çözülmeye koyulur. Kapitalizm açısından erkek egemenlik sisteminin çözülmesi, toplumun yarısını oluşturan kadınların evden başlayarak diklenmeleri, olmazlanmaları, itirazları tehdit edici noktalara varabilir endişesi büyür. Üstelik son on yıllarda dünyanın dört bir yanında karşımıza çıkan gerçeklik budur.

Özel mülkiyet sisteminin temel dayanağı olan aile kurumunu çözme pahasına kadın kitlelerini üretimin bir parçası haline kim getiriyor peki? Kim çözüyor aileyi? Kapitalizmin niyetler ve isteklerle önüne geçilmez yasaları!

Kapitalizmin krizinin derinliği ve yaygınlığı işçi sınıfı ve emekçi halkların yoksullukla açlık sınırı arasında çaresizce salınmaları şeklinde seyrediyor. Krizin bedelleri hep onların sırtına yıkıldığı için hep daha dibe doğru itiliyorlar. Kadınlar bu uçurumun en diplerinde aileyi ve çocukları var etmek için debeleniyor. Evin çekip çevrilmesi de tencerenin kaynatılıp ailenin beslenip bakılması da onların omuzlarında çünkü.*

22 yıllık AKP iktidarı döneminde kindar ve dindar nesillerin üretiminin garantisinin ailede -ve eğitimde- görüldüğünün göstergesi “rapor” ya da “taslak” adı altında hazırlanan saldırı adımları oldu. Nabız yoklayıp ona göre yüklenmeye çalıştılar.

“Ailenin bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar”, “boşanma olaylarının araştırılması” diyerek -ve herbirini bir komisyona havale ederek- kadınlar ve çocuklar için kazanılmış, yasaya da giren hakların geri alınmaya çalışıldığını gördük. Ailenin güçlendirilmesi dedikleri, kadınların aileye daha sıkı bağlarla zincirlenmesidir. Kâh istismar edilen çocukların tecavüzcüleriyle evlendirilmesini gündeme getirirler, kâh boşanmanın zorlaştırılmasını...

“Aile olun, bu silsileye siz de katılın” buyruğuna uygun olarak evlenip aile kurmanın özendirilmesi için akıllarına gelen çeyiz parasıdır, 25 yaşından erken evlenenlere kredi teşvikidir... Bütün bunlar kadınları o “kutsal” hapisanelere, ölüm evlerine sokmak içindir.

Evliliğin teşvik edilip boşanmanın zorlaştırılması, kadının nafaka hakkının süreye bağlanması, mal paylaşımında dava açma süresinin kısaltılması, eşin ölümünde kadının payının verilmek istenmemesi kadın yoksulluğunun derinleştirilerek ekonomik olarak erkeğe ve eril iktidara mecbur bırakmak içindir.

Bedenleri muhasara altındaki kadınlar “Her kürtaj bir Uludere’dir” diyen faşist şefin yönlendirmesi ve toplumda yarattığı algı nedeniyle bedava ve güvenli kürtaj hakkına erişemiyor. Sözde kürtaj yasal, fakat gerçekte yasaklı!

Türkiye’de 2001’de 2,38 seviyesinde olan doğurganlık hızının, 2023’te 1,51’e gerilemesi üzerine AKP bir kez daha kolları sıvadı. Doğurganlığı arttırmak için dört ay olan ücretli doğum izninin süresini çocuk sayısına göre kademeli olarak artırmak düşünülmüştü. Anlayacağınız her şey ailenin yani kapitalizmin ve devletin bekası için!..

Erkeklerle tanınan ayrıcalık ve üstünlük, toplumsal cinsiyet rollerinin hükmünü yürütmesinin neredeyse garantisi durumunda. Sınıf egemenliğinin en küçük örgütlü birimi olan aileyi korumak, “güçlendirmek” ve verili kadın erkek ilişkilerinin sorunsuz devamını sağlayacak “önlemleri” sektirmeden almak sistem açısından vazgeçilmezdir.

Kadına aile dışında hayat hakkı tanımamak, bunu sonraki nesillere aynen böyle belletmek adeta varlık nedenidir.

Yalnız dünyada da Türkiye’de de kadınlar artık eski kadınlar değildir. Kendilerine biçilen toplumsal cinsiyet rollerini uysalca benimsemiş kadın tipolojisinin yerini itiraz eden, karşı çıkan, mücadeleye atılan kadınlar almaktadır. Erkek egemen sistemin saldırganlığındaki tırmanış da bunun sonucudur. Lakin sistem ne yaparsa yapsın, Aşık Veysel’in dediği gibi “harekete kimse mani olamaz!”

(*) 2021’de soğan 1 lira 88 kuruşken, 2024’te 17 lira oldu.

1 kilo patatesin fiyatı 1 lira 88 kuruştan 21 liraya, domatesin kilosu da 5 liradan 34,9 liraya çıktı.

1 kilo pirinç 7,6 lirayken, 2024’te 48,5 liraya ulaştı.

Türkiye’de son bir yılda 190 bin kişi daha yoksullaşırken yoksulluk oranı yüzde 21.7’ye ulaştı. Türkiye’de çalışanların yüzde 15’i yoksul durumda.

Yükselen faşizm neden “aile”ye ihtiyaç duyar?

Adalet Kaya-8 Haziran 2024

Devletin aileci politikaları toplum açısından faşizme hizmet eder. Yapılması gereken duygusal manipölasyona kapılmamaktır öncelikle ve daha önemlisi özgür eş yaşam felsefesini yaşamsallaştırmaktır. Özgür eş yaşam felsefesi yaşamın her alanında yaratılmış ikiliklere karşı, tüm tahakkümcü ilişkileri ortadan kaldıran bir özgürleşme sürecidir, yaşamsal bir gerekliliktir

“Aile” sözcüğünü pek çoğumuz duyduğu anda özel alana has bir duygusal tetiklenme hissederiz. Çocuğumuz, annemiz, babamız ve kardeşlerimiz vardır içinde.

Biz kadınlar açısından eril tahakkümle ilk karşılaştığımız yerdir. Erkekler açısından da eril iktidarın ilk hissedildiği ve/veya denendiği alandır. Düşündükçe, kadın özgürlükçü perspektiften baktıkça anlarız devletle olan bağı ve tüm özel alanların politik karakterini. Kadına karşı şiddetin, yaşamın her alanında arşa çıktığı bu günlerde “aile”nin kadınlar açısından tuzaklarla dolu bir toplumsal birim olduğu net bir fotoğraf artık. Ev içi emek, çocuk, hasta, yaşlı bakımı gibi zorunluluklar kısaca bakım emeği söz konusu olduğunda kapitalist sistem açısından da oldukça elverişli bir yapı olarak devletler tarafından aileci politikaların geliştirildiğini görüyoruz. Özellikle son 15 yılda tüm dünyada devletlerin otoriterleşme ve faşist yöntemlerin daha çok kullanılması süreçlerinde oldukça güçlü bir politik mite dönüşmüş durumda “aile”.

Devletlerin sosyal ve kültürel politikaları, toplumun biçimlendirilmesinde ve ideolojik hedeflerin gerçekleştirilmesinde kritik bir rol oynar. Türkiye’de devletin aile odaklı politikaları, özellikle son yıllarda, Türk-İslam sentezine dayalı bir faşist toplum yaratma amacına hizmet eden politik bir mit olarak kullanılmaktadır. Devletin aile politikalarının ideolojik arka planı, bu politikaların toplumsal etkileri ve faşist bir toplum inşasındaki rolüne odaklanmak gerekiyor.

Türkiye’de faşizmin bir hareket olarak psiko kültürel alanı hangi araçlarla ve sembollerle yapılandığına bakıldığında Türk-İslam sentezine yeniden sarılan ve kendi kitlesini yeniden tehdit altında olma paranoyasına “aile” üzerinden seferber eden bir Erdoğan politikası ile karşı karşıyayız. Çok da kavramlara batmadan Erdoğan ve ideolojik teknotratlarının çeyrek asırdır kullandıkları semboller ve tesir altına aldıkları grupların duygusal motivasyonlarına bakarsak Türk ve Sünni ideoloji, vatan, bayrak, millet söylemleri ve pek tabi dini birtakım semboller üzerinden yapılan “mağduriyet”, “değerlerin tehdit altında olması paranoyası” üzerinden canlı tutuluyor. Son 10 yıla baktığımızda aile, kutsal aile ve geleneksel değerlerin tehdit altında olduğu söylemi üzerinden toplumsal ruh hali yaratıldığını görüyoruz.

“Ailede çözülme olursa, millet olarak varlığımızın tehlikeye girmesi de kaçınılmazdır. Nesli muhafaza etmenin yolu da aile kurumuna sahip çıkmaktan geçiyor. Bu, olmazsa olmazımızdır. Keza devleti korumak da ancak aileyi korumakla, kollamakla mümkündür.” Bu sözlerinin yanında benzer onlarca söyleme imza atan Erdoğan ve bürokratları, kadına dair ne varsa aile kurumuna bağlı olarak yürütmektedir. "Güçlü aile güçlü kadın, güçlü aile güçlü devlet" gibi söylemlerle kadın politikalarını, bu politikaları yürüten bakanlığın isminden, kanununa her şeyi aile ile tanımlamakta ve ailenin güçlenmesi üzerinden yürütmektedir. Kadının özne olmadığı, şiddet görse de çekirdek aileyi koruması gerektiği, büyük ailenin itibarını koruması gerektiği yönünde fetvalar ve yönlendirmeler, kadınları şiddet sarmalından çıkamaz bir psikolojik duruma sürüklemektedir.

Erdoğan hükümetinin kadınları sömürgeleştiren aile politikalarının fotoğrafına bütünlüklü bakıldığında, kolektif bir hınç ve kolektif bir paranoya inşa eden , toplumda ikilik ve kamplaşma yaratarak faşizmi tahkim eden bir sembol olarak kullanıldığını apaçık görüyoruz. Bir tarafta “benim başörtülü bacım...” diğer tarafta özgürlük ve eşitlik isteyen kadınlar ikiliği. Diğer yandan Türk ve Sünni değerler ile inşa edilen LGBTİ+ bireylerin düşmanlaştırıldığı “kutsal aile'nin" tehdit altında olduğu kolektif bir ruh hali

karşısında ise demokratik değerleri savunan gruplar. Bu fotoğraf oldukça tehlikeli, bu fotoğraf faşizmin fotoğrafı.

Faşizm sembollerle ve semboller üzerinden yaratılan duygudaşlıkla güçlenir. Nazi Almanyası'ndan bugüne faşist hareketler kendini liderle kurulan sevgi bağı ve semboller üzerinden davranış örüntülerine dönüşür. Toplumsallaşır ve yayılmak ister.

Yine kadın açısından baktığımızda, kadın, giderek toplumdan silinen, zorunlu soy sürdürme ve cinsel meta aracına, en ucuz iş gücüne dönüştürülmek isteniyor. Kendini fiziki, ruhsal ve anlamsal olarak savunabilecek öz güçten yoksun bırakılmak isteniyor.

Aileci politikalar, kadınların şiddetten uzaklaşma mücadeleleri ve çocukların korunması konularında önemli engeller oluşturur. Bu politikalar, kadının aile içindeki yerini güçlendirmeye ve geleneksel rollerini sürdürmeye odaklandığı için, kadınların bağımsız bir yaşam kurma ve şiddetten uzaklaşma çabalarını olumsuz etkiler. Devletin sağlamakla yükümlü olduğu sosyal yardımların sadaka gibi sunulması ve kadınların üzerine büyük bir yük bindirilmesi, bu mücadeleleri daha da zorlaştırır. Bu nedenle, aileci politikaların sosyal politikalar üzerindeki etkilerinin yeniden değerlendirilmesi ve kadınların ve çocukların güçlendirilmesini önceliklendiren politikaların geliştirilmesi önemlidir.

Güçlü toplumun da güçlü kadının da aileyi güçlendirmekle mümkün olmayacağı nettir. Devletin aileci politikaları toplum açısından faşizme hizmet eder.

Yapılması gereken duygusal manipülasyona kapılmamaktır öncelikle ve daha önemlisi özgür eş yaşam felsefesini yaşamsallaştırmaktır. Özgür eş yaşam felsefesi yaşamın her alanında yaratılmış ikiliklere karşı, tüm tahakkümcü ilişkileri ortadan kaldıran bir özgürleşme sürecidir, yaşamsal bir gerekliliktir.

*Yazının içinde doğrudan bir alıntı yapmamakla birlikte kullandığım pek çok kavramı Teodor Adorno, Siyaset Bilimci Barış akademisyenleri Dr. Zafer Yılmaz ve Dr. Nagehan Tokdoğan'dan esinlenerek yazdığımı dipnot olarak düşmek isterim.

Demokratik bir aile mümkün mü?

Ebru Günay-8 Haziran 2024

“Özgürlük Sosyolojisi” kitabında “Aile, aşılacak bir toplumsal kurum değildir, fakat dönüştürülebilir. Hiyerarşiden kalma kadın ve çocuklar üzerindeki mülkiyet iddiası terk edilmeli, eşler arasında sermayenin her türü ve iktidar ilişkileri rol oynamamalıdır. Cinsin sürdürülmesi gibi güdüsel yaklaşım aşılmalıdır. Erkek-kadın birlikteliği için en ideal yaklaşım, ahlaki ve politik topluma bağlı özgürlük felsefesini esas alanıdır. Bu çerçevede dönüşüm yaşayacak aile, demokratik toplumun en sağlam güvencesi ve demokratik uygarlığın temel ilişkilerinden biri olacaktır.” diyerek değişim dönüşüm sürecini özetliyor

Üzerine çokça tartışılan konuların başında “aile” olgusu geliyor. Çok farklı yaklaşımlar olsa da genelde iki zıt yaklaşım öne çıkıyor. Bunlardan biri, aileye ulvi anlamlar yükleyerek kutsallıklar atfeden, belli yönleriyle de aileyi dokunulmaz kılanlar. Diğer tarafta ise aileyi her türlü geriliğin merkezi olarak gören, çok keskin bir dille reddeden ve toplumsal hakikati görmezden gelenler. Elbette ki her iki yaklaşım da toplumsal dinamikleri ve daha da önemlisi ailenin iktidar ve erkek egemen sistemle ilişkilerini görmezden gelip bu keskin yaklaşımların içinde kadının toplumsal alanın dışına itilmesini görünmez kılıyor.

Bu nedenle her iki görüşten azade, aile olgusunu değerlendirmek ve bir yaklaşım belirlemenin önemli olduğunu düşünüyorum.

Tarihsel süreçler içerisinde toplumsallıkla ilgili birçok şeyin inşa edilmiş olduğu hakikatinden yola çıkarak yaklaşmak elbette ki önemli. İktidar ve devlet olgularının

toplumsal olanı sürekli değiştirmek ve iktidarın hizmetine sokmak için her fırsatı değerlendiren bir inşa süreci içerisinde. Toplumsal her olgu ve değer sürekli bir iktidar ve devlet baskısı altında. Sanırım bu konuda en çok uğraşılan, iktidar ve erkek egemen sistemin hizmetine konulmaya çalışılan olgu aile olmaktadır. İktidarların devamcısı olarak erkek egemen kùltürün yaygınlaştırılması, ev içi görünmez işlerle emek sömürüsünün kadın emeği üzerinden süreklileşmesinde ailenin rolü herkesçe bilinen bir gerçektir. Ailenin iktidar, devlet ve erkek egemen anlayışla bağını Sn.Öcalan Özgürlük Sosyolojisi kitabında şöyle ifade ediyor:

“Aile, bu toplumsal bağlamda ‘erkeğin küçük devleti’ olarak inşa edilmiştir. Uygarlık tarihinde aile denilen kurumun, mevcut tarzıyla sürekli yetkinleşmesi, iktidar ve devlet aygıtlarına verdiği büyük güç nedeniyledir. Birincisi, erkek etrafında iktidarlaştırılan aile, devlet toplumunun hücresi kılınmaktadır. İkincisi, aile ile kadının sınırsız karşılıksız çalışması güvenceye alınmaktadır. Üçüncüsü, çocuk yetiştirip nüfus ihtiyacını karşılamaktadır. Dördüncüsü, rol modeli olarak tüm topluma kölelik ve düşkünlük yaymaktadır. Aile, bu içeriğiyle aslında bir ideolojidir.”

Bu bağlamda kadın kazanımlarıyla ilgili her tartışmada AKP iktidarının ısrarla aile ve aile yapısı üzerinden bir hatırlatma yapması tarihsel bağlamdan ayrı düşünülemez. İktidarın kadın düşmanı politikalarında kadınları sıkıştırmaya çalıştığı “makbul kadın” sınırları ailenin sınırları içerisindeki görünmez kadın olarak tanımlanabilir. Güçlenen kadın özgürlük mücadelesinde bu sınırları kabul etmek elbette ki mümkün değil. Aksine buna karşı mücadele hattını güçlendirmek ve demokratik bir toplumun inşasında ısrarcı olmak önemli. Çünkü mevcut iktidar aklı bu değişim ve dönüşümün yaratacağı demokratik etkinin farkındadır ki her an bir ideolojik saldırı hali içerisinde. Televizyon dizilerindeki aile modellerinden tutalım da iktidar sözcülerinin kadınların her haklı talebini “aile yapısı ile özdeşleşmiyor iddiası” ile özel savaş saldırılarına konu etmeleri, çocuk sayısını belirlemeye çalışmaları dahil çok yönlü bir saldırı halindedir. Aile kurumunun nüfus ve demografik yapıya şekil vermenin de aracı olması itibariyle kadını anne ve çocuk doğurma denklemine sıkıştırmaya çalışan politikaların hedefi haline getiriyor. Toplumsal alandan uzaklaştırılmaya çalışılan kadının kendi bedeniyle, yaşam tarzıyla, yaşamıyla ilgili söz ve karar sahibi olmaları da engelleniyor.

İnsan akıyla inşa edilmiş her yapı, her olgu ve her toplumsal form illaki değiştirilip dönüştürülebilir. Yeter ki kaba ret ve inkârcı bir yaklaşımla ele alınmasın. Zira her retçi yaklaşım karşısındakini besler niteliktedir. Sanırım reddetmek her zaman amiyane

tabirle işin kolayına kaçmak olur. Doğru temelde biçim vermek, değiştirip dönüştürmek zor olan olsa da uzun zamanda demokratik toplumun gelişimine katkı sunmak demokratik aileyi, demokratik toplumun da ögesi haline getirir.

Yine “Özgürlük Sosyolojisi” kitabında “Aile, aşılacak bir toplumsal kurum değildir, fakat dönüştürülebilir. Hiyerarşiden kalma kadın ve çocuklar üzerindeki mülkiyet iddiası terk edilmeli, eşler arasında sermayenin her türü ve iktidar ilişkileri rol oynamamalıdır. Cinsin sürdürülmesi gibi güdüsel yaklaşım aşılmalıdır. Erkek-kadın birlikteliği için en ideal yaklaşım, ahlaki ve politik topluma bağlı özgürlük felsefesini esas alanıdır. Bu çerçevede dönüşüm yaşayacak aile, demokratik toplumun en sağlam güvencesi ve Demokratik Uygarlığın temel ilişkilerinden biri olacaktır.” diyerek değişim dönüşüm sürecini özetliyor.

Toplumsal cinsiyet rollerini aşarak kadın özgürlük mücadelesinde güçlenen kadın, demokratik ailenin de gelişmesinde büyük katkı sunacaktır. Kuşkusuz bu tek başına kadının görevi de değil, iktidarın dayattığı ve inşa ettiği erkeklik rollerinden arınan erkeklerin de bu sürece katkısı olacaktır. Demokratik bir toplum iktidar ve hiyerarşi ilişkilerinin çözülmesi ve aşılması ile mümkündür ki bu da demokratik bir aileyi mümkün kılan sürecin kendisidir aynı zamanda.

Cemaatler kısılcacında kadın mücadelesi ve 6284

Mimoza Kadın Derneği (Çiğdem Göksoy)-8 Haziran 2024

6284 sayılı Kanun, modern hukuk sisteminin bir parçası olarak görülür ve bazı cemaatler tarafından bu sistem, Batılı değerlerin bir yansıması olarak kabul edilir. Bu cemaatler, dini ve kültürel değerlerle uyumlu olmayan herhangi bir yasal düzenlemeye karşı çıkabilirler. Kadınların bağımsızlığı ve şiddetten korunması gibi konular, bu değerlerle çatıştığında, cemaatler yasayı bir tehdit olarak görmektedirler

Kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda verdiği mücadeleler, tarih boyunca önemli değişimlere yol açmıştır. Bu mücadeleler, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif direnişler olarak da ortaya çıkmıştır. Kadınların kullandığı mücadele yöntemleri, dönemin sosyal, kültürel ve politik bağlamına göre şekillenmiş ve evrim geçirmiştir. Barışçıl protestolar, hukuki mücadeleler, eğitim, medya ve sanat gibi birçok farklı yol kullanarak haklarını savunan kadınların bu çok yönlü mücadelesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Tarih boyunca verdikleri mücadele sadece kadınlar için değil, tüm toplumlar için daha adil ve eşit bir dünyanın kapılarını aralamıştır. Bu mücadele, kararlılık ve dayanışma sayesinde güçlenerek devam etmektedir. Günümüzde dünya genelinde kadınlar, hak ve özgürlüklerini savunmak için yoğun bir mücadele veriyor. Bu mücadele, sadece toplumsal cinsiyet eşitliği için değil, aynı zamanda gerici İslami örgüt yapılarının baskılarına karşı da önemli bir direniş göstermektedir. Gerici ve İslami örgütler, genellikle kadınların toplumsal rolünü dar bir çerçevede tanımlayarak, onların kamusal ve özel alandaki özgürlüklerini kısıtlamayı hedefler. Bu tür örgütler, kadınların eğitim,

Çalışma hayatı ve toplumsal yaşama katılımını engellemeye yönelik politikalar geliştirir. Kadınların giyim, davranış ve sosyal yaşamına dair katı kurallar koyarak, onları ikincil bir konuma indirgeme çabası içindedirler. Örneğin, Taliban'ın Afganistan'da kadınlara dayattığı kısıtlamalar, kadınların eğitim hakkını ellerinden alarak, onları ev içi rollerle sınırlandırmaya çalışırken İran'da uygulanan zorunlu başörtüsü kanunları, kadınların bedenleri üzerinde kontrol kurulmasına yönelik bir diğer baskıcı uygulamadır. Bu tür politikalar, kadınların toplumsal ve bireysel özgürlüklerine ciddi tehditler oluşturmaktadır. Kadınlar, gerici ve İslami örgütlerin baskılarına karşı mücadele etmek için çeşitli yöntemler geliştirmiş ve bu yöntemlerle önemli kazanımlar elde etmiştir. Eğitimden hukuki mücadeleye, medya kampanyalarından sokak protestolarına kadar geniş bir yelpazede direniş gösteren kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin öncüsü olmuştur.

Kadınların kararlılığı ve dayanışması, gerici baskılara karşı en güçlü silah olarak öne çıkmaktadır. Bu direnişe en büyük örnek Mahsa Amini'nin direnişidir. Bu nedenle, kadınların örgütlenme ve mücadele yöntemleri, toplumsal değişim için kritik öneme sahiptir. Türkiye'de 1999 yılında Hizbullah tarafından katledilen Gonca Kuriş bu mücadeleye gösterilebilecek diğer önemli örneklerden biridir. Gonca Kuriş, Türkiye'de kadın hakları ve İslam'da reform konularında mücadele veren önemli bir aktivistti. Gonca Kuriş İslam'ın geleneksel yorumlarının kadınlar üzerinde ciddi kısıtlamalar getirdiğini, özellikle kadınların İslam'da daha eşit bir konumda olması gerektiğini savunuyordu. Kadınların dini bilgiye erişimini artırmak, dini metinlerin yeniden yorumlanmasını teşvik etmek ve kadınların toplumsal hayatta daha aktif rol almalarını sağlamak için mücadele etti. Bu amaçla konferanslar verdi, makaleler yazdı ve çeşitli kadın örgütlerinde aktif rol aldı. Mücadele yöntemleri ve karşılaştığı zorluklara rağmen Gonca Kuriş, özellikle İslam'da kadın hakları konusunda reform yapılması gerektiğini savundu. Bu görüşleri, o dönemde pek çok kişi tarafından radikal olarak değerlendirildi ve Kuriş, çeşitli tehditler ve baskılarla karşılaştı. Kuriş'in en önemli mücadelesi, Türkiye'deki radikal İslami gruplara karşı oldu. Onun savunduğu görüşler, bu gruplar tarafından tehdit olarak algılandı ve sonunda acımasız bir saldırıya maruz kaldı. 1998 yılında Hizbullah tarafından kaçırıldı ve uzun süre işkence gördü. Ne yazık ki, 1999 yılında hayatını kaybetti. Bu trajik son, onun cesur mücadelesinin ve radikal gruplara karşı olan direnişinin ne kadar tehlikeli bir ortamda gerçekleştiğini gösterdi. Tüm bu örneklerle birçok alanda mücadele eden ve bu mücadelede hayatını kaybeden kadının, dilinden duyarak, deneyimledik ve döneme göre yeni mücadele yöntemleri geliştirdik. Son düzlükte siyasete malzeme edilmeye ve içi boşaltılarak 9. Yargı

paketindeki 6284 Sayılı Kanun kadını koruyan maddenin tamamen gerici İslami örgütlerin inisiyatifine bırakılması İran ve Afganistan'da yaşanan ihlallerin ayak sesleri olduğunu görmemek mümkün değildir.

Türkiye’de bazı cemaatler ve dini gruplar, kadınların şiddetten korunmasını amaçlayan 6284 Sayılı Kanun’un kaldırılmasını istemekte. Bu taleplerin arkasında yatan nedenler, bu grupların ideolojik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarına dayanıyor. Bu taleplerin bazı sebepleri ve bunların arka planına bakıldığında geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri ve savunduklarını görebiliriz. Bu bakış açısına göre, kadınların ve erkeklerin toplumda farklı fakat tamamlayıcı roller oynaması gerektiğine inanılır. 6284 Sayılı Kanun ise, kadına yönelik şiddeti önlemek ve kadınların eşit haklara sahip olmasını sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. Bu kanun, kadınların ev içinde ve dışında bağımsız bireyler olarak haklarını savunmalarına olanak tanır, bu da geleneksel cinsiyet rollerini sorgulayan ve bazen de zayıflatan bir etki yarattığı inancı taşır. Başka bir etken ise aile birliğinin kutsallığına inanır, aile birliğini toplumun temel yapı taşı olarak görür ve bu birliğin korunmasını çok önemserler. 6284 sayılı Kanun, şiddet gören kadınların hızla korunmasını ve şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılmasını sağlar. Bu durum, bazı cemaatler tarafından aile birliğini tehdit eden bir unsur olarak görülür. Onlara göre, aile içinde yaşanan sorunlar, dış müdahalelerle değil, aile içinde çözüme kavuşturulmalıdır. Bu nedenle, kanunun getirdiği müdahaleler aileyi parçalayabilecek bir tehdit olarak algılanır. Birçok cemaat ise dini ve kültürel değerlerin korunmasını savunur. 6284 Sayılı Kanun, modern hukuk sisteminin bir parçası olarak görülür ve bazı cemaatler tarafından bu sistem, batılı değerlerin bir yansıması olarak kabul edilir. Bu cemaatler, dini ve kültürel değerlerle uyumlu olmayan herhangi bir yasal düzenlemeye karşı çıkabilirler. Kadınların bağımsızlığı ve şiddetten korunması gibi konular, bu değerlerle çatıştığında, cemaatler yasayı bir tehdit olarak görmektedirler. Bir diğer etken ise kontrol ve güç dinamikleri, bazı cemaatler, kadınlar üzerindeki kontrolü kaybetmekten endişe duyarlar. Kadınların güçlenmesi ve haklarını araması, bu kontrolün zayıflaması anlamına gelir. 6284 Sayılı Kanun, kadınların şiddet durumlarında haklarını savunmalarını ve güvenli bir şekilde yaşamalarını sağlar. Bu da bazı grupların, kadınların üzerindeki otoritelerinin azalacağı endişesine kapılmasına yol açmaktadır. Başka bir etken olarak da bazı cemaatler devletin yargı ve kolluk kuvvetlerinin aile içi meselelere müdahale etmesini istememesidir.

6284 Sayılı Kanun, şiddet vakalarında hızlı ve etkili müdahale mekanizmaları oluşturur. Bu durum, bazı dini gruplar tarafından devletin özel alanlarına, yani aile içine gereksiz

yere müdahale ettiği şeklinde yorumlanır. Tüm bu sebeplere karşı sonuç olarak; 6284 Sayılı Kanun'un kaldırılmasını isteme nedenleri, cemaatlerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, aile birliğinin korunması, dini ve kültürel değerler, kontrol ve güç dinamikleri ile yargının rolüne ilişkin bakış açılarıyla ilişkilidir. Bu grupların talepleri, kadınların haklarının korunması ve şiddetten uzak bir yaşam sürmeleri için mücadele edenler tarafından ciddi bir endişe kaynağı olarak görülmektedir. Biz kadın hakları savunucuları, bu taleplerin geri çekilmesi için birçok çalışmalar ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi için mevcut yasaların korunması ve uygulanması gerektiğini vurgulamaktayız. Türkiye'deki bu tartışma, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin ne kadar önemli ve karmaşık olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Kadınların şiddetten korunması ve haklarının güvence altına alınması, demokratik ve eşitlikçi bir toplum için vazgeçilmezdir. Başta bahsettiğim iki önemli kadın Mahsa Amini ve Gonca Kuriş'in yaşamları bizlerin mücadelelerinde önemli yer tutarak başka Mahsalar ve Goncaların hayatlarını kayıp etmelerine izin vermeden, kadın hakları için verilen tüm mücadeleleri desteklemeye herkes devam emebilmelidir. Kadınların sesini kısmaya çalışan her türlü baskıcı yapıya karşı durmak, sadece kadınların değil, özgür ve eşit bir toplumun inşası için herkesin sorumluluğudur.

Eşitsizliğin pek çok nedeni olmakla birlikte, kadınların yerel yönetim kurumlarında ve kentsel tasarım kararlarında yeterince temsil edilmemesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan kentsel ve belediye politikaları için hesap verebilirlik mekanizmalarının yetersiz olması önemli bir faktördür. Örneğin, dünya genelinde kadınlar, belediye başkanlarının %5'inden azını ve belediye meclis üyelerinin sadece %20'sini oluşturmaktadır

Kentsel alanların neden kadınların seslerini ve deneyimlerini içerecek şekilde kesişimsel bir bakış açısıyla yeniden tasarlanması gerekiyor?

Şehirler ekonomik faaliyetlerin ve kültürel canlılığın merkezleridir ancak toplumsal cinsiyet ve yoksulluğu dikkate almayan kentsel büyüme politikaları ve şehir yönetimi sosyo-ekonomik eşitsizlikleri, dışlanmayı ve ayrışmayı daha da kötüleştirmiştir. Nourhan Bassan (GamingX) yakında çıkacak olan “The Gendered City” adlı kitabındaki bazı temel temaları tartışıyor. Kentsel tasarımın tarihsel bağlamını anlayanın, kentlerdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini eleştirel bir şekilde incelemenin ve kentsel alanların şekillendirilmesinde ve bu alanlara erişimde kadın haklarını savunmanın zorunlu olduğunu savunuyor.

"Kadınların kent hakkı yakın geçmişe kadar büyük ölçüde göz ardı edilmiş olsa da, kadınların kentlerin inşasında her zaman aktif katılımcılar olduğunu anlamak önemlidir. Halen pek çok zorluk devam etmektedir. Şehir politikalarının ilerlemesi ve başarısı, tüm

cinsiyetlerden insanlar için eşit koşullar ve fırsatlar sağlama kapasitesine bağlıdır." – Ana Falú (URBANET 2017)

Dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde, her yaştan ve kimlikten kadınlar bir dizi engel ve kırılگانlıkla karşı karşıyadır: cinsiyete dayalı ayrımcılık, şiddet, yoksulluk, ücretsiz bakım işi beklentileri, varlıklar üzerinde sınırlı kontrol ve özel ve kamusal karar alma süreçlerine eşit olmayan katılım. Örneğin, 'Cities Alive: Kadınlar için Çalışan Şehirler Tasarlamak' (Arup ve UNDP 2022) Afrika'daki kadınların sadece %1'inin kendi arazisine sahip olduğunu, Birleşik Krallık'taki genç kadınların %97'sinin toplum içinde cinsel tacize maruz kaldığını, Hindistan'daki kadınların %20'sinin çalıştığını, İskoçya'nın Glasgow kentindeki kadınların %95'inin geceleri parklarda gezerken kendilerini güvende hissetmediklerini, dünya genelinde iş dünyasındaki kadınların %29'unun üst düzey karar alma pozisyonlarında bulunduğunu ve küresel nüfusun %17'sinin bir kadın aile üyesinin iş sahibi olmasını kabul edilemez bulduğunu vurgulamaktadır.

Eşitsizliğin pek çok nedeni olmakla birlikte, kadınların yerel yönetim kurumlarında ve kentsel tasarım kararlarında yeterince temsil edilmemesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan kentsel ve belediye politikaları için hesap verebilirlik mekanizmalarının yetersiz olması önemli bir faktördür. Örneğin, dünya genelinde kadınlar, belediye başkanlarının %5'inden azını ve belediye meclis üyelerinin sadece %20'sini oluşturmaktadır. Daha iyi uygulamaların olduğu yerler de vardır; örneğin Tunus, Freetown, Bağdat, Paris, Bükreş ve Washington DC başkentlerinde bu sayının yaklaşık iki katı kadın lider bulunmaktadır, ancak bunlar istisna olarak kalmaktadır.

Kadınlar şehirleri erkeklerden farklı algılamakta ve deneyimlemekte ve kamusal alanları farklı şekillerde kullanmaktadır. Kentsel tasarım erkeklerin iş ve yaşam kalıplarıyla uyumlu hale getirilmiştir, bu da şehirlerimizin kadınları genellikle güvensiz hale getirdiği, temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve sosyal ve ekonomik fırsatlarını kısıtladığı anlamına gelmektedir. Sonuç olarak milyarlarca kadın, içinde yaşadıkları ve çalıştıkları kentsel ortamlardan yeterince faydalanamamaktadır. Örneğin, yoksul ve güvensiz mahallelerde yaşayan kadınların eğitim fırsatları için geç veya erken saatlerde işe gitmeleri veya açık pazarlarda satıcı olarak çalışmaları daha olasıdır. Bu rutinler onları cinsel saldırı riskine maruz bırakmaktadır. Kadınlar, özellikle geceleri kamusal alanlarda gezinirken sıklıkla güvensizlik ve savunmasızlık duyguları yaşamaktadır. İyi aydınlatılmış alanların eksikliği, yetersiz toplu taşıma ve güvenli umumi tuvaletlerin yokluğu, kadınların hareket etme ve kent yaşamına tam olarak katılma özgürlüğünü daha da kısıtlamaktadır. Kadınların

güvenli ve uygun fiyatlı temiz su, sanitasyon, drenaj, elektrik, katı atık yönetiminin yanı sıra eğitim, sağlık, üreme ve sosyal hizmetler gibi temel hizmetlere erişiminin yetersiz olması da daha olasıdır (IWPR n.d.).

Dolayısıyla dış faktörler kadınların kentlerde temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini etkilemekte ve kent ekonomisindeki cinsiyete dayalı iş bölümü kadınları genellikle düşük ücretli, sömürücü ve zorlu işlerde çalıştırırken aynı zamanda hane ve topluluklarının bakımını da üstlenmelerine neden olmaktadır. Bu da kadınlar için yeniden üretim, üretim ve toplum bakımını kapsayan 'üçlü yük' ile sonuçlanmaktadır. Kentsel tasarımlarımız bu zorluğu daha da kötüleştirmektedir.

Çağdaş kent teorisinde kentler, bireyler tarafından farklı şekillerde algılanan sosyal ve tarihi yapılar olarak anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, erkek ihtiyaçlarına yönelik tasarımlar lehine olan tarihsel önyargıların sonuçları bugün hala belirgindir. Lefebvre tarafından önerilen kent hakkı kavramı, kentsel vatandaşlık haklarının ve karar alma süreçlerine katılımın savunulması için teorik bir çerçeve sunmaktadır (King 2019). Kentsel mekânların ve karar alma yapılarının dönüştürülmesi çağrısında bulunan radikal bir çerçevedir. Bu, sosyal yaşamı ve ağları anlamayı, bireylerin gündelik yaşamlarında vatandaşlığı nasıl uyguladıklarını çözmeyi ve kentsel dönüşümü yönlendirmede marjinal grupların failliğini tanımayı gerektirir. Bu da feminist kentlerin tasarlanması, kentsel alanların kesişimsel bir perspektiften yeniden tasarlanmasını, kadınların seslerinin ve deneyimlerinin dahil edilmesini ve kentlerin daha kapsayıcı ve ihtiyaçlara duyarlı hale gelebilmesi için ırk, sınıf, cinsellik ve engellilik gibi faktörlerin dikkate alınmasını gerektirdiği anlamına gelmektedir. Bu, kentsel alanlarda kadınlar için koşulları iyileştiren tasarım müdahalelerinin daha kolay gerçekleştirileceği anlamına gelecektir; örneğin iyi aydınlatılmış sokaklar, erişilebilir toplu taşıma ve toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı, kadınların güvenliğini, hareketliliğini ve genel yaşam kalitesini artırabilir.

Kentsel planlama ve tasarımda toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi, tüm toplumun kentlerin sağladığı fırsatlara erişebilmesini sağlar ve daha geniş sosyal, ekonomik ve çevresel avantajlar yaratır. Özellikle küresel kentleşmenin hızlı temposu ve çatışmalar ve iklim değişikliği nedeniyle yeniden yapılanma ihtiyacı göz önüne alındığında, kentsel ortamlarda süregelen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ele alınması aciliyet arz etmektedir. Planlamacılar, tasarımcılar, şehir yetkilileri, toplum grupları ve yatırımcılar arasındaki iş birliği, bu zorluklarla etkili bir

şekilde mücadele etmek ve sosyal değişimi teşvik eden ve herkes için ekonomik faydalar sağlayan esnek ve kapsayıcı kentsel ortamlar yaratmak için çok önemlidir.

Kentsel alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyet kalıplarına meydan okumadan, kapsayıcı diyalogu teşvik etmeden ve kadınları kentsel politikaların şekillendirilmesine aktif olarak dahil etmeden gerçekleşmeyecektir. Bu da hem fiziksel çevrenin hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdüren sosyal ve kültürel normların ele alınmasını gerektirir. Çeşitliliği kucaklayan alanlar yaratarak, kadınların liderliğini teşvik ederek ve ataerkil yapılara meydan okuyarak, şehirler herkese fayda sağlayan canlı ve kapsayıcı ortamlar haline gelebilir.

Referanslar:

Arup and UNDP. (2022). Cities Alive: Designing cities that work for women.

<https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/cities-alive-designing-cities-that-work-for-women>

IWPR: Institute for Women's Policy Research. (n.d.). Gender, Urbanization and Democratic Governance White Paper. National Democratic Institute.

www.ndi.org/sites/default/files/Gender%20Urbanization%20and%20Local%20Governance%20White%20Paper.pdf

King, Loren. (2019). Henri Lefebvre and the Right to the City. In S.M. Meagher, S. Noll & J.S. Biehl [eds] Handbook of Philosophy of the City. Routledge. pp.76-86.

10.4324/9781315681597-7

URBANET. (2017). Women's Right to the City: Reflections on Inclusive Urban Planning.

<https://www.urbanet.info/womens-right-to-the-city/>

Kaynak:

<https://www.buildingsandcities.org/insights/commentaries/gendered-city.html>

Çeviri: Jin Dergi Ekibi